

tral, *Nerto* vi, v. 406).

¹ Per a informació dialectal italiana i resum dels fets en aquesta llengua, veg. Salvioni, *RIL* XLIX, 1018, i Ang. Prati, s. v. *scrosciare*. — ² L'oc. ant. *grazir* i el cat. *grair*, no són un *GRATIRE pròpiament: ja explicava en el *DCEC*, n. 2, que el mot depèn de GRATIA, i veg. ara *AGRAIR*. — ³ «*Tout s'es cruchid dins le bosc: dans le bois tout s'est rompu, plié, brisé, «le clêsc de l'idou cruchid: la coque de l'oeuf créusée, fendue»* (Visner). — ⁴ Pel meu sentit *cruixeix* és una forma tolerable en tots els usos, i em sembla predominar francament en un cas: amb l'ús transitiu 'esclafar, aclaparar': «*I les sabates pels fills, els vestits, les mesades de l'escola?... I els deutes que tu saps, els rèdits?... Els rèdits que ens cruixeixen, Joan!*», Puig i Ferrater, *Cercle Màgic*, 76. Però altrament és *cruiix* el que predomina, en tots els escriptors de llenguatge patrici, i a totes les regions: molts casos en l'*Atl.* aplega el *DBal.*; *cruixen* i *cruiix* en els mallorquins Costa i Llobera i Picó Campamar, *AlcM* i Dameto; el bon poeta castellonenc BÀrtola: «cauen els pàm-pols, tothom s'enutja; / quan se xafen i *cluixen*, quin dolor» (*BSCC* xiv, 396). A aquest tipus correspon l'infinitiu *escruiixer* que sento en el Conflent (veg. infra) i *cróixer* que el *DAG.* documenta en dos textos del S. XIX (centre del Princ.: Solsona i Montserrat), *AlcM* a Valls, i ja en Belv. (1803). Tots els testimonis medievals són de *cruiix*, *cruixen*: veg. els que citaré de St. Vicent i d'Antoni Canals; el subjuntiu antic era *cruxen* (Canals): «si no hi ha com *cluixa* el cànem», frase proverbial val. en la *Rondalla de Rond.*, 40, però segons el model de *creixa/cresca* també es digué alguna vegada *crusca* (*Llibre de Cuina*, *BSCC* xvi, 169). *Krúijš* fins a l'alt-aragonès de Bielsa. Quant a *escruihir* encara Verdaguer usa *s'escruiix*, i això porten els testimonis medievals, però em sembla que amb aquest verb derivat és general avui l'ús incoatiu: «m'*escruixeix* lo pensar que té de ser soldat», Em. Vilanova, *Monòlegs*, 44; «ets l'àrbitre de l'amor patri; la teva agra saviesa *escruixeix* els sastres des del carrer d'Amàlia fins a les Basses de Sant Pere», Coromines, *Les Termes de Meleagros*, O. C., 1333.7. — ⁵ És veritat que en l'enquesta Moll-Alcover sobre la conjugació (*AORBB* iv, 21) hi ha cert nombre de localitats on els respongueren que no hi «existia aquest verb o tenia poca vitalitat»: va ser a set de les 46 localitats del català oriental on interrogaren, i a sis de les 33 occidentals, proporció petita, i a set de les 16 localitats cerdano-rosselloneses. Si d'altra banda això no els passà enlloc a les Illes, la diferència deu ser deguda al fet que en terra balear podien triar subjectes més bons coneixedors de la llengua, tenint-hi més coneixences, i també perquè a terra ferma tractaren més amb gent de ciutat (on sovint hi ha coneixement molt incomplet del lèxic), i no gent del camp: entre aquelles localitats on toparen amb ignorants hi ha, en efecte Girona, Figueres, Puigcerdà, Argelers, Cervera, Balaguer, i hi ⁶⁰

ha Llavorsí i Vilaller però els immediats Esterri, Boí, Bonansa, etc., donaren resposta positiva. — ⁶ *Klušir* a Echo (*RLiR* xi, 46, 106). A Bielsa l'anoto en altres frases (infra), també: «el bújso <'boix'>, con tot el fuerte que yé, se *krúijš* con gran facilidad» (1965). — ⁷ En la construcció amb les dents no fou estrany al castellà clàssic: «cuando, acasado de los perros y seguido de los cazadores, vieron que hacia ellos venía un desmesurado jabalí, *cruxiendo* dientes y colmillos y arrojando espuma por la boca ---», *Quijote*, *CIC* II, cap. 34 (vi, 307 amb nota de Rdz. Marín). — ⁸ Així el ms., però Chabàs prefereix *cruihir*, que troba en les eds. antigues. — ⁹ A posar en relació amb el següent: sembla que seria terme de gent de mar, que partint de la idea de 'sentir-se abatut' o 'horroritzat' arribaria a 'desdir-se' potser passant per la noció de 'agafar por de navegar'.

Crum, V. *trum* *Cruor*, V. *cru* *Crúor*, *cruorina*, V. *cru*

CRUP, 'diftèria', pres del fr. *croup*, i aquest, de l'angl. *croup* (pron. *krūp*) id., derivat de l'angl. antiq. i dial. *to croup* 'cridar roncament', 'tossir amb veu ronca', d'origen onomatopèic. □ 1.ª doc.: 1868, *SLit.-Costa*.

DERIV.: *Crupal*.

CRURAL, pres del ll. *cruralis* 'referent a la cama', derivat de *crus*, *cruris* 'cama'. □ 1.^a doc.: Lab. 1839.

Crusca, *cruscar*, V. *closca* (CLOVA) *Cruseta* 'coralet', ribag., potser resultant d'un encreuament de *closeta*, diminutiu de *cloxa*, amb CORT o un derivat d'aquest

CRUSPIR, 'menjar amb delit, a cremadent', mot familiar que en parlars del Nord té més aviat el significat d'agafar àvidament una cosa per menjar-se-la: hi ajudaria l'expressivitat, però és versemblant que es creés per un encreuament de *cruihir*, amb el sentit antic i dialectal de 'triturar, esmicolar' i *urpir* (derivat de *urpa*), que en aqueixes comarques nòrdiques vol dir 'agafar amb una urpada'. □ 1.ª doc.: 1803, Belv.:

«*Cruspirse* v. fam. *zamparse*; deglutire, edere, vorare»; Lab., 1839: «menjarse; *echarse a cuestras o al coletto* i, com a comarcal, «ressecarse massa lo que 's cou: *churruscarse*; torrefio; *cruspit* p. p. *zampado*». El *DAG.*, traient-ho d'un article de «L'Avenç» de 1890: «*cruspir-se*: tragarse: 'una paellada de barbs, pescats de fresc --- *cruspits* a crema-dent, creguim que és bona menja'». *AlcM* dóna testimonis de NOLLER i de les *Rondalles* de Verdaguer per a *cruspir-se*, i un del transitiu *cruspir* en el vallespirenc Mn. Casaponce, ús que té localitzat també a l'Empordà («els nens ho han *cruspit* tot») i que seria així mateix de Tortosa. En realitat, però, sóc testimoni que és el de l'ús comú del català central, sobretot el reflexiu.

Givanel i Mas (*BDC* vii, 30) l'incloué entre els